

Uloga podrške roditelja u adolescentskim romantičnim vezama njihove djece

Kovačec, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:444507>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lorena Kovačec

**ULOGA PODRŠKE RODITELJA U ADOLESCENTSKIM
ROMANTIČNIM VEZAMA NJIHOVE DJECE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lorena Kovačec

**ULOGA PODRŠKE RODITELJA U ADOLESCENTSKIM
ROMANTIČNIM VEZAMA NJIHOVE DJECE**

ZAVRŠNI RAD

izv. prof. dr. sc. Gordana Berc

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Odnos adolescenta i roditelja	2
2.1. Strah od intimnosti	4
2.2. Odnos adolescenta i majke	4
2.3. Odnos adolescenta i oca	5
2.4. Roditeljska podrška adolescentima u romantičnoj vezi	6
3. Teorije privrženosti i adolescentske romantične veze	7
3.1. Teorija privrženosti	8
3.2. Unutarnji radni modeli	10
4. Obilježja roditelja i adolescentske romantične veze	11
4.1. Zaposlenost roditelja	11
4.2. Odgojni stil	14
5. Roditeljska uloga u stvaranju stavova i očekivanja adolescenata o romantičnoj vezi	15
6. Uloga roditelja u načinima rješavanja sukoba adolescenata u romantičnim vezama	16
6.1. Uloga stila privrženosti u rješavanju sukoba u adolescentskim romantičnim vezama	16
6.2. Uloga roditeljskih sukoba na rješavanje sukoba u adolescentskoj romantičnoj vezi	18
7. Prekidanje adolescentskih romantičnih veza	19
8. Zaključak	21
9. Literatura:	24

Uloga podrške roditelja u adolescentskim romantičnim vezama njihove djece

Sažetak:

Uloga roditelja u adolescentskim romantičnim vezama vidljiva je od najranije dobi djeteta. Roditelji započinju svoju ulogu kroz razvoj privrženosti koji uvelike oblikuje adolescentsku romantičnu vezu. Važnu ulogu imaju i ostala roditeljska obilježja poput zaposlenosti roditelja, primijenjenog odgojnog stila te korištenih strategija rješavanja sukoba među roditeljima. Naime, partnerski odnos roditelja je prvi bliski i romantični odnos koji dijete promatra te iz kojeg uči i prenosi obrasce ponašanja i postupanja u vlastiti bliski, romantični odnos. Od iznimne je važnosti i odnos koji roditelji razvijaju s djetetom tijekom njegova odrastanja, osobito u vrijeme adolescencije, a o kojem ovise ponašanja adolescenta te oblikovanje odnosa u njihovim romantičnim vezama. Roditeljska je uloga vidljiva i u stvaranju stavova prema romantičnim vezama i bliskim odnosima, kao i u načinima rješavanja sukoba u adolescentskim romantičnim vezama.

Ključne riječi: adolescentske romantične veze, roditeljska uloga, stil privrženosti, međusobni odnosi

The role of parental support in their children's adolescent romantic relationships

Abstract:

The role of parents in adolescent romantic relationships is present from the earliest age of the child. Parents begin their role through the development of an attachment that greatly shapes an adolescent romantic relationship. Other parental characteristics, such as parents' employment, applied parenting style and used conflict resolution strategies among parents, also play an important role. Namely, the parental partnership is the first close and romantic relationship that the child observes and from which he learns and transmits patterns of behavior and actions into its own close, romantic relationship. The relationship between parents and adolescents is also extremely important, on which the adolescent's behavior depends and the creation of its romantic relationship. The role of parents is also visible in creating attitudes towards romantic relationships and close relationships, as well as in ways of resolving conflicts in adolescent romantic relationships.

Key words: adolescent romantic relationships, parental role, attachment style, interpersonal relationships

Izjava o izvornosti

Ja, Lorena Kovačec pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Lorena Kovačec, v.r.

(potpis studenta)

1. Uvod

Adolescencija se smatra razdobljem odrastanja, odnosno razdobljem tranzicije iz djetinjstva u odraslu dob. Njezin početak obilježen je pubertetom, dok završetak adolescencije nije jasno određen. Prema većini autora, smatra se da adolescencija počinje od 10. ili 11. godine te traje sve do 22. godine života, a može se podijeliti na tri razdoblja, odnosno ranu, srednju i kasnu adolescenciju. Rana adolescencija traje od 10. do 14. godine, srednja od 15. do 18. godine, a kasna od 19. do 22. godine života (Rudan, 2004.).

U razdoblju adolescencije ključno je stvaranje vlastitog identiteta te je mlada osoba sklona istraživanju, buntovništvu, odbijanju autoriteta i kontrole roditelja. Odnosi s roditeljima obilježeni su čestim sukobima i suprotstavljanjima od strane adolescenata, dok sve važniji postaju odnosi s vršnjacima (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, 2010.).

Navedeno razdoblje života obilježeno je i zaljublivanjem te stvaranjem prvih veza. Zaljubljenost je nerijetko povezana s maštanjem, dramatičnošću i emocionalnim uzbuđenjem, a adolescenti gotovo svo vrijeme razmišljaju o osobi u koju su zaljubljeni. U ranoj adolescenciji uglavnom je prisutno maštanje, dok kasnije dolazi do sve češćih interakcija među adolescentima suprotnog spola pa se javljaju i nove misli, osjećaji, uzbuđenja i seksualni nagoni (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, 2010.).

Prije nego dođe do same zaljubljenosti, nastupa svidanje. Druge osobe se nekome mogu svidjeti iz različitih razloga, poput osobnih karakteristika, no važnu ulogu ima i fizička privlačnost koja je jedna od najpoželjnijih karakteristika kod potencijalnog seksualnog partnera, ali ne i kasnije kod odabira bračnog partnera. Razlog zašto je fizička privlačnost vrlo važna adolescentima, jesu stereotipna uvjerenja da je ono što je lijepo, ujedno i dobro, odnosno da su lijepe osobe istovremeno privlačne, sretno, iskrene, stabilne, uspješne i sl. (Živković, 2015.).

Kada se osobi netko sviđa, ona se zaljubljuje i osobe započinju vezu, što se u adolescenciji nerijetko naziva hodanjem. Takve veze mogu započeti već s 12 do 14 godina, a u tom životnom razdoblju traju podosta kratko, otprilike 5 mjeseci (Berk,

2015.). U ranoj adolescenciji, veze se stvaraju zbog rekreacije, vršnjačkog statusa, istraživanja seksualnosti te drugih površnih razloga zbog čega same veze ne traju dugo (Brown, 2004., Collins i Van Dulmen, 2006., Berk 2015.). Međutim, veze koje se stvaraju sa 16 godina traju duže, točnije oko 2 godine, a adolescenti u kasnoj adolescenciji od veze traže druženje, kompatibilnost, ljubav i socijalnu podršku (Brown, 2004., Collins i Van Dulmen, 2006., Berk, 2015.).

Uz zaljubljenost se počinje razvijati i ljubav. Smatra se da je ljubav vrlo snažan osjećaj koji zadovoljava primarne emocionalne potrebe te osjećaj bliskosti. Postoje četiri vrste ljubavi, odnosno prijateljska, romantična, strastvena i partnerska ljubav. Među adolescentima je najčešća romantična ljubav koja se smatra neracionalnom ljubavlju iz razloga što kod mladih više ne postoji logika, ne postoje objašnjenja, niti kriteriji. Takva ljubav je vrlo visokog intenziteta te potiče zbližavanje pa i reprodukciju, a ne podnosi prigovore iz okoline (Živković, 2015.). Takvi prigovori prvenstveno se odnose na roditeljska suprotstavljanja adolescentskim vezama njihove djece te oni neće ugasiti rasplamsalu ljubav, nego će stvoriti još više strasti (Pennington, 2008.).

Osim što se uloga roditelja u adolescentskim romantičnim vezama može vidjeti u navedenoj i sličnim situacijama, važno je naglasiti da je njihova uloga prisutna od vrlo ranog djetinjstva. Drugim riječima, odnos između majke i oca je prvi bliski odnos koji dijete promatra i iz kojeg uči (Einav, 2014.). Osim toga, roditelji oblikuju svoju djecu i utječu na odnose s drugima kroz stilove privrženosti, odgojne stilove i roditeljsku kontrolu. Stoga, adolescenti ulaze u partnerske odnose i nose ono što su naučili od roditelja u svoju intimnu vezu.

2. Odnos adolescenta i roditelja

Kao što je već ranije navedeno, uloga roditelja iznimno je važna u životu djeteta pa tako i u adolescentskoj dobi kada dijete počinje stvarati prve intimne odnose. Do stvaranja takvih odnosa, roditelji, a posebice majka su djetetovi primarni objekti privrženosti, no kako adolescent ulazi u novi, intiman i blizak odnos roditeljsko

mjesto zamjenjuje parter. Prema Bowlbyu postoje dvije pretpostavke. Prva govori o tome da je stil privrženosti razvijen u djetinjstvu uglavnom stabilan kroz cijeli život, dok druga govori o tome da je veza s romantičnim partnerom oličenje privrženosti u adolescentskoj pa i odrasloj dobi. Iako se roditelji smatraju primarnim skrbnicima, s vremenom na njihovo mjesto dolaze romantični partneri njihove djece te roditelji zauzimaju tek sekundarnu poziciju (Shaver i Mikulincer, 2014.).

Osim što roditelji postaju sekundarni objekti privrženosti, manje su uključeni u život svoje djece tijekom adolescencije. U tom su razdoblju, kao što je ranije navedeno, najvažniji odnosi s vršnjacima. Međutim, autori smatraju kako su u razdoblju adolescencije odnosi s vršnjacima samo odraz ranijih odnosa koje su adolescenti imali s vlastitim roditeljima (Allen i Land, 1999.). Budući da su adolescenti usmjereni na odnose s vršnjacima, u tom se životnom razdoblju nerijetko suprotstavljaju roditeljima i njihov odnos karakteriziraju neslaganja te česti sukobi koji se smatraju uobičajenima i privremenima (Petani, 2011.).

Adolescenti ne žele da im se roditelji miješaju u život te im nerijetko lažu o vlastitim rizičnim ponašanjima, ali i romantičnim vezama (Jansen i sur., 2004., Olajide, 2014.). Ukoliko roditelji saznaju za adolescentsku romantičnu vezu te odluče intervenirati kako bi prekinuli vezu svog sina ili kćerke, takva će intervencija i umiješanost roditelja stvoriti kontraefekt. Točnije, intervencija će rezultirati jačom ljubavi i strasti među adolescentskim partnerima, a neće postići željeni cilj, odnosno prekinuti romantičnu vezu (Pennington, 2008.).

Takva ponašanja ovise o odgojnom stilu, ali i komunikaciji među adolescentom i roditeljima. Ukoliko razgovaraju o pravilnom ponašanju te ukoliko postoji određena kontrola, postavljanje jasnih pravila, ali i toplina, roditelji i adolescent stvorit će kvalitetan odnos. Iz navedenog se može zaključiti da je komunikacija važna za smanjenje rizičnih ponašanja adolescenata (Olajide, 2014.). Također, bliskost i osnovno povjerenje u odnosu adolescent-roditelj važne su karakteristike koje predviđaju bolju kvalitetu romantičnih odnosa u kasnijim fazama adolescencije (Seiffge-Krenke i sur., 2001., Armstrong, 2014.).

2.1. Strah od intimnosti

U društvu postoji stav, da bi partnerska veza bila dugoročna, mora joj prethoditi romantična ljubav. Drugim riječima, par mora biti sretan i zaljubljen. Takav osjećaj se može ilustrirati na način da osoba osjeća kao da je pronašla smisao života. Osim sviđanja i zaljubljenosti, da bi veza bila trajna, partneri trebaju postići i stupanj intimnosti. Intimnost se postiže otvaranjem i dijeljenjem informacija osobne prirode te međusobnom razmjenom emocija. Takve postavke moraju postojati s obje strane, odnosno kod oba partnera. Obično se intimnost prepoznaje kada partner ne gleda na samog sebe i ne govori iz „ja“, nego gleda na partnera i sebe kao jedno i govori iz „mi“. Partneri koji dostignu ovu razinu ojačat će svoju vezu. Međutim, važno je stvarati intimnost, a ne izgubiti vlastiti identitet, što ponekad može biti vrlo izazovno. Mnogi adolescenti mogu se susresti s teškoćama stvaranja intimnosti. Takve im teškoće stvaraju ciljevi partnera koji se razlikuju od njihovih osobnih ciljeva, kao i drugi vanjski utjecaji pa i roditelji (Pernar, 2010.).

Uloga roditelja u adolescentskim romantičnim vezama prisutna je i kroz stvaranje intimnosti djeteta. Naime, ovisno o tome kakav su odnos roditelji imali prema djetetu, dijete će stvoriti sliku o sebi. Ukoliko dijete ima lošu sliku o sebi, osjećat će se manje vrijednim. Takav osjećaj najčešće stvaraju prezaštitnički roditelji ili roditelji koji nisu zadovoljavali potrebe vlastitog djeteta, a osjećaj manje vrijednosti će kod adolescenta dovesti do straha od intimnosti. Navedeni će mu strah otežati stvaranje romantičnih odnosa (Shorey, 2015.).

2.2. Odnos adolescenta i majke

Odnos s majkom je izrazito važan za razvoj svakog djeteta. Majka se obično percipira kao primarni objekt privrženosti te će privrženost koja se razvije između majke i djeteta izrazito utjecati na život tog djeteta u kasnijoj dobi.

Iako odnosi s roditeljima u adolescentskoj dobi postaju distanciraniji, adolescenti imaju bliži odnos s majkom, nego s ocem. Naime, mlade osobe u razdoblju adolescencije percipiraju kako se u tom razdoblju odrastanja udaljavaju od oca te

stvaraju bliskiji odnos s majkom. Kao jedan od razloga zašto je tome tako, ističu kako ih majke više prihvaćaju u odnosu na očeve (Petani, 2011.).

Adolescenti koji su u djetinjstvu razvili sigurnu privrženost smatraju da im majke pružaju veliku podršku. Također, u odnosima s majkom su slobodni razvijati svoj identitet i autonomiju za čime teže u razdoblju adolescencije. Naime, adolescenti su prilikom nesuglasica s majkama vrlo slobodni te tako istražuju vlastitu autonomiju. Poznato im je da u odnosima s majkama mogu biti otvoreni i slobodni te da rade na održavanju odnosa čak i u slučaju neslaganja (Allen i sur., 2003.). Poseban je odnos majke i kćeri koji se temelji na osjećaju istovjetnosti (Secunda, 1992., Armstrong 2014.).

Osim što je odnos majke i adolescenta bliskiji, majke imaju veći utjecaj na djecu od očeva. Majke kvalitetnom komunikacijom s adolescentom mogu utjecati na smanjenje rizičnih ponašanja, primjerice imati učinak na odgađanje spolnog odnosa u romantičnoj vezi ili korištenje kontracepcije prilikom istog (Commendador, 2010., Olajide, 2014.).

2.3. Odnos adolescenta i oca

Poseban utjecaj oca na adolescentsku romantičnu vezu je u slučaju kćerkine romantične veze. Otac se smatra kćerkinom prvom ljubavi, odnosno prvom muškom figurom s kojom kćer stvara blizak odnos (Secunda, 1992., Armstrong, 2014.). Otac u takvom odnosu može postaviti standard koji bi kćer možda željela oponašati ili izbjegavati u romantičnoj vezi (Sharpe, 1994., Armstrong, 2014.). Također, otac može utjecati na kćerkino visoko samopoštovanje, emocionalni razvoj, seksualnost i romantične odnose (Armstrong. 2014.). S obzirom na to da je u takvom odnosu otac u poziciji moći, postoji mogućnost pozitivnog ili negativnog utjecaja na kćerkinu percepciju sebe i osoba suprotnog spola, odnosno budućih partnera (Dock, 2009., Armstrong, 2014.).

Postoji nekoliko tipova očeva koji imaju ulogu u stvaranju odnosa oca i kćeri, a kasnije i na stvaranje kćerkinih romantičnih odnosa. Prvi tip je „zaljubljeni“ otac koji želi biti središte života svoje kćeri. Kćer takvog oca vidi kao idealnog. Za razliku od

njega, idući je tip suzdržljiv otac koji je pasivno prisutan u obitelji, dok otac zavodnik ljubav nastoji izraziti na erotski način. Zahtjevni otac je tip oca koji je vrlo strog te se često upušta u nasilje, a odsutni otac je onaj koji nije prisutan u životu svoje kćeri (Secunda, 1992., Armstrong, 2014.). Ovisno o tipu oca i odnosu koji je imala s ocem, kćer uči kako komunicirati s muškarcima (Krohn i Bogan, 2001., Armstrong, 2014.). Primjerice, djevojka koja je odrastala s odsutnim ocem suočava se sa strahom od intimnosti. Takve djevojke teško stvaraju povjerenje u vezi i teško zavole partnera. Traže mane svojim partnerima, započinju svađe, očekuju da će biti napuštene ili traže isprike za napuštanje veze. Smatra se da bi takve djevojke mogle razviti uspješne i kvalitetne romantične odnose ukoliko bi riješile svoje postojeće probleme u odnosu s ocem (Secunda, 1992., Armstrong, 2014.).

Međutim, odnos oca i kćeri dolazi u krizu ulaskom kćeri u adolescenciju. Kao što je ranije navedeno adolescencija je razdoblje nekih novih problema koji nastaju pod utjecajem vršnjaka, romantičnih odnosa i medija (Arnett, 2012., Armstrong, 2014.). Također, djevojke su u tom razdoblju još uvijek u pubertetu i razvijaju se. Očevi obično nailaze na poteškoće u tome da njihove kćeri izrastaju u seksualno privlačne mlade žene te zbog neugode koju osjećaju nerijetko izbjegavaju vlastite kćeri. Također, i djevojke se mogu osjećati nelagodno u blizini svojih očeva pa ih i same mogu izbjegavati (Cohen-Sandler, 2012., Armstrong, 2014.). S obzirom na navedeno, razumljivo je da odnos oca i kćeri predstavlja različitost, za razliku od odnosa majke i kćeri (Secunda, 1992., Armstrong, 2014.).

2.4. Roditeljska podrška adolescentima u romantičnoj vezi

Roditeljska toplina, podrška i prihvaćanje, u kombinaciji s čvrstim nadzorom adolescenta, rezultiraju najboljim ishodom u odnosu roditelja i adolescenta. Međutim, međusobno poštovanje i podrška rastu kako se adolescent približava odrasloj dobi, a tada se smanjuju i međusobni sukobi te nesuglasice s roditeljima (Anderson i sur., 2015.). Podrška roditelja pokazala se iznimno važnom u smanjenju depresije koja nerijetko nastaje kao posljedica romantičnog stresa. Veća podrška roditelja stvara pozitivno okruženje za mladu osobu te izravno smanjuje rizik od depresije i omogućuje adolescentu da kontrolira stres. Prema tome, više razine

podrške mogu ublažiti negativne učinke stresa (Cohen & Wills, 1985., Anderson i sur., 2015.). Izvjesna su istraživanja pokazala kako je obiteljska kohezija zaštitni faktor protiv simptoma depresije za djevojčice, ali ne i za dječake, koji doživljavaju stres povezan sa seksualnošću (Rubin i sur., 1992., Anderson i sur., 2015.).

Podrška majke i oca može različito utjecati na adolescenta. Naime, smatra se kako je kvaliteta odnosa majke i djeteta ključna za smanjenje stresa i depresije, dok je kvaliteta odnosa oca i djeteta ključna samo za ublažavanje stresa i depresivnih simptoma kod sinova (Branje i sur., 2010.). S tim se ne slažu rezultati istraživanja koje su proveli Sheeber i suradnici te su došli do nalaza koji upućuju na važnost kvalitete odnosa oca i djeteta oba spola u svrhu smanjenja stresa, odnosno depresivnih stanja (Sheeber i sur., 2007.). Smatra se kako veća podrška majke smanjuje simptome stresa nastalog u romantičnoj vezi adolescenata kod oba spola, dok veća podrška oca ima učinak na smanjenje blažih simptoma stresa i depresije kod adolescenata (Anderson, 2015.).

3. Teorije privrženosti i adolescentske romantične veze

Adolescencija je životno razdoblje koje mnogi smatraju burnim. Ključna je uloga adolescenta formirati vlastiti identitet i postići psihosocijalnu zrelost. Zadatak psihološkog razvoja u toj dobi odnosi se i na razvoj intimnosti. To pretpostavlja stvaranje romantičnih odnosa adolescenata (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, 2010.). Prije nego započinju veze s vršnjacima suprotnog spola, adolescenti se najprije intenzivno druže s vršnjacima istog spola. Kada počinju izlaziti s osobama suprotnog spola, najčešće su to izlasci u četvero te se kasnije par osamostaljuje. Njihove interakcije te romantična veza razvijaju se s dobi adolescenta, a s dobi također provode više vremena s romantičnim partnerom. Do 17. godine, provedu u prosjeku 5 do 8 sati misleći na partnera, dok u druženju s njim djevojke provode 10 sati tjedno, a mladići 5 sati tjedno (Furman, 2002.).

Kada razviju romantičnu vezu, adolescentima ona može biti i od pomoći kako bi razvili vještine značajne za daljnji život. Radi se o vještinama poput komunikacijskih

i interpersonalnih, vještina reguliranja emocija te intimnosti. Razvijanjem partnerskih odnosa javljaju se i promjene u društvenom i svakodnevnom životu adolescenta te on nerijetko zapostavlja svoje prijatelje i druge osobe iz svoje okoline, poput roditelja s kojima odnosi postaju burniji (Collins, 2003.).

Uloga roditelja u adolescentskim romantičnim vezama njihove djece, kao što je već ranije navedeno, započinje vrlo rano, odnosno već u ranom djetinjstvu. Uloga je prisutna kroz stilove privrženosti i unutarnji radni model te osoba ono što nauči i oblikuje u djetinjstvu unosi u romantičnu vezu tijekom adolescencije pa i kasnije u životu.

3.1. Teorija privrženosti

Općenito autori govore o tri stila privrženosti, a radi se o sigurnoj privrženosti, anksiozno-izbjegavajućoj i anksiozno-opirućoj privrženosti. U ranom djetinjstvu navedeni su stilovi privrženosti opisani na sljedeće načine. Ukoliko se radi o sigurnoj privrženosti dijete se slobodno upušta u istraživanje svijeta oko sebe, iskazuje nemir u slučaju kada primarni skrbnik ode i veselje kada se vrati. Kod anksiozno-izbjegavajuće privrženosti, dijete iskazuje vrlo mali stupanj uznemirenosti kada se odvajaju od primarnog skrbnika, a izbjegava ga kada se vrati. U posljednjem stilu, anksiozno-opirućem, dijete je uznemireno ukoliko je odvojeno od primarnog skrbnika, a kada se vrati javlja se kombinacija olakšanja što ga vidi, ali i ljutnje usmjerene prema njemu. Poneki autori govore i o četvrtom stilu privrženosti u koji spadaju neorganizirana i neorijentirana djeca, a za koju je karakteristična hladnoća, činjenje reakcija koje su neobične i neprikladne te činjenje neobičnih položaja i korištenje neobičnih izraza (Main i Solomon, 1986., 1990., Vasta i sur., 2005.). Primarni je skrbnik uglavnom majka, a stilovi privrženosti omogućuju procjenu kvalitete odnosa skrbnika i djeteta (Vasta i sur., 2005.). Osim kvalitete odnosa, roditeljska uloga u tom ranom razdoblju prisutna je na način što odnos s roditeljem utječe na djetetove kasnije socijalne odnose te emocionalni i kognitivni razvoj (vanIJzendoorn i sur., 1992., Vasta i sur., 2005.), ali i na stvaranje bliskih odnosa poput prijateljskih i romantičnih (Armstrong, 2014.).

Kvaliteta odnosa djeteta i roditelja povezana je s načinom na koji pojedinci gledaju i osjećaju o odnosima (Phillips i sur., 2013., Armstrong, 2014.). Kako će se osobe ponašati u partnerskim odnosima i kako će ih graditi, jednim velikim dijelom ovisi upravo o stilu privrženosti. Osobe koje su razvile sigurnu privrženost imaju veću razinu poštovanja, pozitivnije su i samouvjerene u interakcijama s drugima te imaju povjerenje u romantični odnos. S druge strane, osobe koje su u djetinjstvu razvile anksiozno-opiruću privrženost imaju vrlo ekstreman pristup romantičnim vezama. Takve veze karakterizira manija, preokupacija voljenom osobom, emocionalna ovisnost i oslanjanje na partnera. Nadalje, osobe s razvijenom anksiozno-izbjegavajućom privrženosti imaju vrlo malo ljubavnih iskustava te u manjoj mjeri idealiziraju svog partnera za razliku od osoba s razvijenom anksiozno-opirućom privrženosti (Feeney i Noller, 1990.).

Osobe koje su u primarnoj obitelji razvile sigurnu privrženost će i u svojim partnerskim vezama razviti siguran stil privrženosti, dok će osobe koje su dominantno osjetile roditeljsko odbijanje razviti nesigurnu privrženost (Blažeka Kokorić, 2006.). S obzirom na to, osobe s razvijenom sigurnom privrženosti, bit će sretnije u bliskom odnosu i prihvatit će međusobnu intimnost u romantičnoj vezi, za razliku od osoba koje su razvile nesigurnu privrženost (Hazan i Shaver, 1987., Armstrong, 2014.). Pojedinci koji su u djetinjstvu razvili sigurnu privrženost u većoj će mjeri ostvarivati romantične veze, njihove veze obično traju duže, zadovoljni su dosadašnjim romantičnim iskustvima te su općenito zadovoljniji načinom rješavanja sukoba u dosadašnjim romantičnim vezama, u odnosu na osobe s razvijenom anksiozno-izbjegavajućom i anksiozno-opirućom privrženosti (Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.). Pojedinci koji su u djetinjstvu razvili anksiozno-opiruću privrženost češće će koristiti seksualne odnose kao sredstvo kojim će zadovoljiti svoju potrebu za ljubavlju i sigurnošću (Hazan i Shaver, 1987., Armstrong, 2014.). Prema navedenom, može se zaključiti da privrženost koju osoba nosi iz primarne obitelji, ima dominantnu ulogu u kreiranju i održavanju partnerskih odnosa u kasnijoj dobi (Blažeka Kokorić, 2006.).

Na temelju privrženosti moguće je predvidjeti ponašanja partnera i bračno funkcioniranje s obzirom na to da privrženost utječe na kvalitetu partnerskih odnosa (Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.). Međutim, stil privrženosti utječe i na izbor

romantičnog partnera, u smislu da partner mora zadovoljiti očekivanja i stavove u vezi sebe i drugih (Kirkpatrick i Davis, 1994., Brennan i Shaver, 1995., Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.), ali utječe i na načine rješavanja sukoba o kojima će se govoriti nešto kasnije (Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.).

3.2. Unutarnji radni modeli

Kao što je već navedeno, razvoj romantičnih intimnih osobina i ljubavnih kvaliteta počinje u ranom djetinjstvu svake osobe (Del Toro, 2012., Armstrong, 2014.). Smatra se da odnos između roditelja i djeteta djeluje kao radni model za bliske odnose u budućnosti samog djeteta (Bowlby, 1973., Armstrong, 2014.), odnosno da takav odnos pomaže osobi u razvijanju standarda za bliske odnose, tj. romantične veze. Kvaliteta takvih odnosa je povezana s odnosima u kasnijoj dobi, odnosno s načinom na koji osobe shvaćaju i promatraju vlastite bliske odnose (Phillips i sur., 2013., Armstrong, 2014.).

Unutarnji radni modeli odnose se na prilagodljive percepcije koje služe lakšem shvaćanju i predviđanju reakcija prema okolini u kojoj se osoba nalazi. Kakve će se percepcije razviti, ovisi o tome koliko je i na koji način primarni skrbnik zadovoljavao potrebe djeteta i kakav je stil privrženosti razvijen. Ukoliko je dijete razvilo unutarnji radni model u kojem mu je skrbnik dostupan i osjetljiv na njegove potrebe, razvit će se sigurna privrženost. U suprotnom će se razviti nesigurna privrženost (Simpson i Belsky, 2008.).

Unutarnji radni modeli obuhvaćaju dva osnovna modela – model sebe i model drugih. Model sebe odnosi se na percepciju vlastite vrijednosti osobe da bude voljena, dok se model drugih odnosi na percepciju dostupnosti i pouzdanosti primarnog skrbnika (Simpson i Belsky, 2008.). Pojedini autori smatraju da radni modeli obuhvaćaju četiri važna elementa u koja spadaju sjećanja o iskustvu privrženosti, stavovi, uvjerenja i očekivanja o sebi i drugima u pogledu privrženosti, ciljeve i potrebe koje se odnose na razvijenu privrženost te sredstva i načine za postizanje tih ciljeva (Collins i Read, 1994, Feeney, 1999.). S obzirom na navedeno, osobe koje su u djetinjstvu razvile sigurnu privrženost sjećat će se svojih roditelja

kao toplih i dostupnih skrbnika, a u kasnijim će interakcijama i vezama percipirati pozitivne riječi. S druge će strane, osobe koje su razvile anksiozno-izbjegavajuću privrženost prije percipirati negativne izraze u interakciji s drugima, a svog će se primarnog skrbnika sjećati kao nedostupnog i hladnog, dok će osobe se osobe s razvijenom anksiozno-opirućom privrženosti svojih primarnih skrbnika sjećati kao nepoštenih (Feeney, 1999.).

Dokazano je da radni modeli usvojeni u djetinjstvu imaju vrlo važnu ulogu u odrasloj dobi te služe kao predodžba za nove situacije i okolnosti u kojima se osoba nađe. U kontekstu partnerskih odnosa postoji tendencija da radni model pojedinca i njegovog partnera budu podudarni te međusobno povezani i potvrđujući (Bowlby, 1973., Feeney i Noller, 1990.). Međutim, istraživanja su pokazala da postoji i mogućnost promjene radnih modela. Naime, ukoliko se osoba koja je razvila sigurnu privrženost nađe u vezi u kojoj nije zadovoljna te je iz nje izvukla niz negativnih iskustava, može promijeniti stil privrženosti i razviti nesigurni. S druge strane, osobe koje su u djetinjstvu razvile nesigurni stil privrženosti mogu sklopiti bliski odnos koji je kvalitetan, stabilan i zadovoljavajući te promijeniti radni model i razviti sigurnu privrženost (Feeney, 1998., Feeney, 1999.).

4. Obilježja roditelja i adolescentske romantične veze

4.1. Zaposlenost roditelja

Konflikt radne i obiteljske uloge javlja se s emancipacijom žene u društvu čime žena počinje napuštati tradicionalne uloge, koje se u prvom redu odnose na rađanje i odgajanje djece, te se počinju zapošljavati, zarađivati i raditi na vlastitoj karijeri. Studije pokazuju kako upravo s roditeljstvom započinje i sukob radne i obiteljske uloge (Milkie i Peltola, 1999., Obradović i Čudina-Obradović, 2000.).

Zaposlenost roditelja može pozitivno i negativno djelovati na opću dobrobit i emocionalno prilagođavanje adolescenta. Poseban problem predstavlja odgoj roditelja koji je obilježen vrlo izraženim sukobima roditeljske, odnosno obiteljske i radne uloge majke ili oca. Takav konflikt uloga dovodi do dugotrajnog stresa koji je

vrlo intenzivan te djeluje na kvalitetu obiteljskih odnosa. Roditelji su često izloženi stresu, depresiji, lošijem zdravstvenom stanju pa čak i prekomjernoj konzumaciji alkohola (Frone i sur., 1992.; Frone i sur., 1996.; Grzywacz i Marks, 2000.b, Obradović i Čudina-Obradović, 2000.). Zbog konflikta radne i obiteljske uloge te popratnih simptoma, roditelji nerijetko zakazuju u izvršavanju roditeljske uloge, odnosno u manjoj mjeri vode brigu o djeci (Bumpuss i sur., 1999., Obradović i Čudina-Obradović, 2000.) te su u emocionalnom smislu zatvoreni i nedostupni djeci, a posebice u razdobljima pojačanog stresa (Repetti i Wood, 1997., Obradović i Čudina-Obradović, 2000.).

Kako će se adolescenti ponašati u svojim romantičnim vezama i kakva će obilježja takva veza imati, ovisi upravo o zaposlenosti roditelja. Ukoliko je primarni skrbnik, najčešće majka, zaposlen to zahtjeva prepuštanje brige o djetetu nekome drugome. U suvremeno doba se najčešće u takvim slučajevima radi o redovitom odlasku djece u jaslice. Istraživanja su pokazala kako djeca koja se na takav način odvajaju od primarnog skrbnika imaju slabiju sigurnu privrženost, za razliku od djece čije majke nisu zaposlene i koje su kod kuće (Vasta i sur., 2005.).

Iako djeca koja pohađaju jaslice nisu toliko privržena svojim primarnim skrbnicima, jaslice nisu nužno loše. Odlaskom u jaslice dijete stječe niz drugih vještina što je vidljivo u kasnijoj dobi. Odvajanjem od majke u prvoj ili drugoj godini djetetova života, dugoročno se kod djeteta razvija veća neposlušnost i nezavisnost, a ne slabija prilagodba (Belsky i Eggebeen, 1991., Obradović i Čudina-Obradović, 2000.). Često su u takvim slučajevima vrlo razvijene socijalne vještine te su djeca u kasnijoj dobi, pa i u adolescenciji, sigurnija i nezavisnija u socijalnim odnosima. Stoga, djeca čije su majke zaposlene pokazuju razvijene socijalne vještine, vještine rješavanja problema i većeg zalaganja u rješavanju zadataka, u odnosu na majke koje nisu zaposlene (Clarke-Stewart, 1989, Vaughn i sur, 1985., Vasta, 2005.).

Osim navedenog, djeca čije su majke zadovoljne svojim poslom i uživaju u njemu imaju povoljniju prilagodbu te u adolescenciji imaju višu razinu samopoštovanja, pozitivne obiteljske i vršnjačke odnose, bolje ocjene u školi te manje rodno uvjetovanih vjerovanja (Hoffman, 2000., Berk, 2015.). Zaposlene majke izrazito

cijene svoju roditeljsku ulogu te postoji veća mogućnost da će koristiti dosljedan odgojni stil i kontrolu (Berk, 2015.).

Zaposlenost majke utječe i na veći stupanj uključenosti oca u brigu i odgoj djeteta. Očeva uključenost u brigu i odgoj bit će učinkovitija ukoliko na raspolaganju stoji mogućnost naizmjenične brige majke i oca. Takva se briga može ostvariti ukoliko roditelji rade smjenski rad te su u različitim smjenama (Glass, 1998, Brayfield, 1995, Peterson i Gerson, 1992., Obradović i Čudina-Obradović, 2000.). Briga koju otac pokazuje i pruža djetetu razlikuje se od majčine. Očeva su ponašanja uglavnom obilježena igrom, dok su majčina obilježena njegom (Hall i sur, 1995., Obradović i Čudina-Obradović, 2000.). Međutim, djeca čiji su očevi bili uključeni u odgoj, u razdoblju adolescencije uglavnom imaju višu razinu inteligencije te veća postignuća, zrelija ponašanja u socijalnim odnosima, veću fleksibilnost rodno uvjetovanih stereotipa i stavova te bolje mentalno zdravlje (Coltrane, 1996., Pleck i Masciadrelli, 2004., Berk, 2015.).

Roditelji koji rade zahtjevnije poslove stvaraju pozitivniju obiteljsku klimu te su prema djeci emocionalno topliji i omogućavaju im razvoj kognitivnih funkcija (Menaghan i Parcel, 1991., Sočo i Keresteš, 2011.). Majke koje imaju veću autonomiju na poslu bit će manje rigorozne po pitanju kontrole djeteta (Mason i sur., Sočo i Keresteš, 2011.), a očevi koji su zaposleni na takvim poslovima će biti skloniji izbjegavanju strogih kazni te će u odgojnim postupcima davati objašnjenja i upozorenja (Withbeck i sur., 1997., Sočo i Keresteš, 2011.). S druge strane, majke koje više vremena provode na poslu smanjuju nadzor nad djecom, a posebice u pogledu njihova ponašanja u slobodno vrijeme, tj. nakon završetka nastave (Muller, 1995., Sočo i Keresteš, 2011.). Međutim, ukoliko je majčin ili očev posao previše stresan ili pred njih stavlja velike zahtjeve, roditelji mogu pokleknuti neučinkovitom roditeljstvu. Drugim riječima, roditelji će sve manje vremena provoditi sa svojom djecom, smanjit će se roditeljska osjetljivost, kao i osjećaj bliskosti i zajedništva (Berk, 2015.). Također, razgovori s djecom će biti rjeđi te će roditelji u manjoj mjeri pokazivati svoje emocije (Repetti i Wood, 1997., Sočo i Keresteš, 2011.). Veliki zahtjevi posla mogu, uz navedeno, dovesti i do lošijih odnosa te češćih svađa s adolescentima. S takvim je posljedicama povezan i velik broj radnih sati. Roditelji koji rade veći broj sati tjedno, teže se nose s konfliktom obiteljske i radne uloge

(Crouter i sur., 1999., Sočo i Keresteš, 2011.). Zbog toga roditelji koji rade zahtjevan i stresan posao češće podliježu kažnjavanju i odbacivanju djeteta (Sočo i Keresteš, 2011.). Sve navedeno će dovesti do lošijeg kognitivnog razvoja i socijalnih vještina kod adolescenata što će svakako utjecati na teškoće u stvaranju drugih bliskih i intimnih odnosa (Berk, 2015.).

4.2. Odgojni stil

Uloga roditelja u romantičnim adolescentskim vezama njihove djece vidljiva je i kroz odgoj djeteta. Ovisno o tome koji odgojni stil je roditelj koristio tijekom odrastanja djeteta te koji koristi i u razdoblju adolescencije, moći će utjecati na stvaranje romantičnih veza svoje djece te njihovo ponašanje u takvim vezama (Olajide, 2014).

Postoje četiri stila roditeljstva, točnije: autoritarni, autoritativni, permisivni i zanemarujući. Roditelji koji koriste autoritarni stil roditeljstva provode strogi nadzor i kontrolu nad djetetom, postavljaju visoke zahtjeve i očekivanja, a djetetu ne pružaju dovoljno podrške i topline. Autoritativni roditelji su oni koji su dosljedni u svom odgoju. Postavljaju razumne zahtjeve, provode čvrstu kontrolu i nadzor, ali djetetu pružaju mnogo ljubavi, topline i podrške. Permisivan odgojni stil karakterizira pružanje topline i ljubavi u iznimno visokoj mjeri, ali je kontrola djeteta i nadzor nad njim vrlo slab, dok su zanemarujući roditelji oni koji su izrazito hladni prema djetetu, ne nadziraju ga te su zaokupljeni sobom (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, 2012.). Istraživanja su pokazala kako je autoritativni odgojni stil roditeljstva najčešće povezan s pozitivnim ishodima ponašanja kod adolescentske populacije. Naime, adolescenti koji su odrasli u pozitivnoj obiteljskoj klimi, gdje im je bilo pruženo puno ljubavi, podrške te osjećaja bliskosti i prihvaćenosti, a roditeljska pravila su se poštovala, smatra se da su skloniji zadovoljiti i slijediti roditeljske zahtjeve. Na takav način roditeljska uloga je prisutna u adolescentskim romantičnim vezama. Štoviše, takvi će roditelji imati veće mogućnosti odgoditi prvi spolni odnos svoje djece i spriječiti razvoj rizičnih seksualnih ponašanja (de Graaf i sur., 2011., Olajide, 2014.).

Roditeljski nadzor je vrlo važna komponenta roditeljstva jer roditelji imaju saznanja gdje se njihovo dijete nalazi i kakvim se aktivnostima bavi. Zbog toga se aktivan roditeljski nadzor smatra zaštitnim faktorom jer smanjuje rizična ponašanja adolescenata. U pitanju su ponašanja poput upotrebe droge i alkohola, rizičnih seksualnih ponašanja, a s druge strane, takav nadzor povećava monogamne adolescentske romantične veze, korištenje kontracepcije te prevenira zarazu spolno prenosivim bolestima (DiClemente i sur., 2001., Olajide, 2014.). Međutim, u adolescenciji roditelji često smanjuju nadzor iz različitih razloga i daju veću autonomiju adolescentima. Takvo popuštanje u nadzoru nerijetko dovodi od češćeg laganja adolescenata, a laganje je povezano s prijateljima, konzumacijom alkohola i droga, novcem, zabavama te spojevima, romantičnim vezama i seksualnim odnosima (Jansen i sur., 2004., Olajide, 2014.).

5. Roditeljska uloga u stvaranju stavova i očekivanja adolescenata o romantičnoj vezi

Roditelji su najvažniji izvor informiranja adolescentima. Drugim riječima, roditelji su modeli koji adolescente uče vrijednostima i vještinama u romantičnim vezama, odnosno stvaraju očekivanja i stavove o romantičnoj vezi, braku, rodnim ulogama, roditeljstvu i slično (Petani, 2011.).

Svaka osoba je od najranije dobi suočena s rodnim identitetom na kojem je poseban fokus stavljen tijekom adolescencije. Adolescenti oba spola doživljavaju intenziviranje rodne pripadnosti. Pod utjecajem puberteta dolazi do promjena fizičkog izgleda zbog čega adolescenti sve više razmišljaju o sebi na rodno povezani način. Međutim, do rodno tipiziranih pritisaka dolazi i od strane drugih ljudi iz okoline, a posebice roditelja s tradicionalnim vjеровanjima o rodnim ulogama. Takvi će roditelji poticati aktivnosti i ponašanja kod adolescenata koje su „rodno prikladne“ (Crouter i sur., 1995., Berk, 2015). Primjerice, djevojke će u manjoj mjeri eksperimentirati s „muškim“ ponašanjima i aktivnostima, nego što su to bile sklone činiti u ranijim fazama života. Također, adolescenti se prilikom izlazaka ponašaju u skladu s rodnim pravilima kako bi povećali svoju privlačnost (Maccoby, 1998., Berk,

2015). Tako će recimo djevojke koristiti neodlučan i nesiguran stil govora pred mladićima, koji im se više sviđaju, kako bi im bile privlačne. U takvim će situacijama koristiti izraze poput: „Možda sam u krivu“ ili „Tako nekako“ (Carli, 1995., Berk, 2015.). Kao što je već navedeno, socijalna okolina, a posebice roditelji, imaju glavnu ulogu u stvaranju rodne uloge u adolescenciji.

Što se tiče stavova prema braku, istraživanja su pokazala kako adolescenti uglavnom imaju pozitivan stav prema bračnoj zajednici (Engeberson, 2002., Delač, 2007.). Međutim, ako usporedimo stavove prema spolu, djevojke imaju pozitivniji stav prema bračnoj zajednici u odnosu na mladiće (Schwartz, 1995., Delač, 2007.). S druge strane, adolescenti čiji su roditelji razvedeni, imat će i negativniji stav prema braku, odnosno negativna očekivanja o romantičnim odnosima (Cartwright, 2005.) jer su stavovi prema braku i razvodu braka u skladu sa roditeljskim stavovima zbog međugeneracijskog prijenosa stavova i očekivanja (Cunningham, 2006., Delač, 2007.).

Iz navedenog se može zaključiti da je uloga roditelja ključna u stvaranju očekivanja i stavova o adolescentskim romantičnim vezama. Primjerice, ukoliko je odnos među roditeljima nekvalitetan ili on ne postoji, adolescenti će imati poteškoće sa stvaranjem stavova i očekivanja o romantičnim partnerskim odnosima (Darling i sur., 2008.).

Adolescenti grade stavove kroz razgovor i diskusiju s roditeljima, ali i na način da promatraju svoje roditelje, njihove rodne, partnerske, roditeljske i druge slične uloge. Prema tome, navedene uloge djeca uče i usvajaju od roditelja, ali postoje razlike prema spolu. Naime, djevojke grade partnerski i roditeljski život koji je vrlo sličan njihovim majkama, dok mladići stvaraju bračne uloge i planove za bračnu zajednicu koji su slični majčinima, ali roditeljsku ulogu ne stvaraju na takav način te se ona razlikuje od roditeljske uloge njihove majke (Petani, 2011.).

6. Uloga roditelja u načinima rješavanja sukoba adolescenata u romantičnim vezama

Kao što je već ranije u ovom radu navedeno, ključnu ulogu u stvaranju romantičnih odnosa u adolescenciji ima stil privrženosti razvijen u ranom djetinjstvu. Osim u stvaranju romantičnih odnosa, stil privrženosti ima ključnu ulogu i u rješavanju sukoba koji nastaju u romantičnim vezama adolescenata (Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.). Kako dijete raste, roditelj za njega predstavlja model od kojeg uči različita ponašanja pa u vezi s tim i ponašanja povezana s rješavanjem sukoba u romantičnim odnosima. Roditeljski sukobi te načini njihova rješavanja imaju bitnu ulogu u stvaranju strategija rješavanja sukoba u romantičnim vezama adolescenata (Darling i sur., 2008.).

6.1. Uloga stila privrženosti u rješavanju sukoba u adolescentskim romantičnim vezama

Iskustva adolescenata u romantičnim vezama, kao što je već navedeno ranije, ovise u značajnoj mjeri o stilu privrženosti koji su usvojili u djetinjstvu te s kojim ulaze u romantične odnose. Mladi s razvijenom sigurnom privrženošću imat će pozitivnija iskustva u romantičnim vezama za razliku od mladih s razvijenom nesigurnom privrženošću te će biti zadovoljni načinima rješavanja sukoba i problema u svojim romantičnim vezama (Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.).

U slučajevima rješavanja sukoba u adolescentskim romantičnim vezama, roditeljska je uloga vidljiva kroz stil privrženosti koje je dijete razvilo s njima u djetinjstvu jer načini rješavanja problema i sukoba ovise upravo o razvijenom stilu privrženosti. Prema tome, adolescenti koji su razvili siguran stil privrženosti smatraju se voljenima u romantičnoj vezi te sukob ne percipiraju kao prijatnu. Spremni su na kompromisno i zajedničko rješavanje problema, fleksibilniji su te koriste vještine integracije jer je kod njih prisutna niža razina frustracije i neprijateljstva među partnerima. Adolescenti s razvijenom anksiozno-opirućom privrženošću se prilikom sukoba s partnerom nalaze u problemu stavljanja fokusa na sam konflikt koji postoji s partnerom. Razlog takve poteškoće postoji jer je osobama s anksiozno-opirućom privrženošću uvijek u fokusu, samo i jedino, partner. Partner je u fokusu jer se takve osobe u velikoj mjeri oslanjaju na partnera u romantičnoj vezi te su nesigurne u sebe, previše su zaokupljene vezom i postavljaju velike zahtjeve. Nadalje, adolescenti s

razvijenom anksiozno-izbjegavajućom privrženosti skloni su skrivanju svojih osjećaja i nesigurnosti koje se javljaju u vezi. Emocije stavljaju po strani što rezultira izbjegavanjem neugodnosti, a kada se suoče s osjećajem ugroženosti nastoje se fokusirati na okolinu i izbjeći rješavanje postojećih konflikata. Takve su osobe osjetljive na odbacivanje od strane partnera, a ukoliko i dođe do sukoba, neprijateljski su nastrojene (Hazan i Shaver, 1987, Gabrić, 2008., Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.).

Na temelju navedenog, može se zaključiti da osobe s razvijenom sigurnom privrženosti imaju potencijala fokusirati se na problem te nastoje zajednički i sporazumno riješiti postojeći sukob. Na taj način stvaraju povjerenje i dodaju sigurnost svojoj vezi. Suprotno je kod osoba s nesigurnim stilom privrženosti. Takve osobe prilikom sukoba povećavaju nesigurnost i stvaraju prepreke u partnerskom odnosu (Gabrić, 2008., Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.). Osobe s nesigurnim stilom privrženosti karakterizira loša komunikacija u partnerskim odnosima, a takve osobe nerijetko su u djetinjstvu bile žrtve nasilja. Naime, one dolaze iz primarnih obitelji u kojima su bile žrtve zlostavljanja od strane vlastitih roditelja koji nisu imali sposobnosti u konstruktivnom rješavanju sukoba zbog nedostatka komunikacijskih vještina zbog čega su ih rješavali na destruktivan način ili ih nisu rješavali ni na koji način (Matsunaga, 2009., Perry i sur., 1992., Velki, 2012.). Osim u primarnoj obitelji, nasilje se može uočiti kao način rješavanja sukoba i u partnerskim vezama. Nasilnički obrazac ponašanja upućuje na problem s privrženosti. Ponašanja povezana s nasiljem obilježit će partnere koji su bili žrtve nasilja u djetinjstvu, koji su tijekom djetinjstva ili adolescencije osjećali sram te koji su razvili nesiguran stil privrženosti (Dodaj i sur., 2017.). Točnije, mogućnost nasilja, kao alternative rješavanje sukoba, veća je ukoliko je muškarac razvio anksiozno-izbjegavajuću privrženost, a žena anksiozno-opiruću privrženost (Doumas i sur., 2008., Blažeka Kokorić, 2009.). Partneri s navedenim stilovima privrženosti u djetinjstvu su bili suočeni s dosljednim roditeljskim odgojem i brigom ili su bili prezaštićeni i u velikoj mjeri kontrolirani od strane roditelja (Dodaj i sur., 2017.).

6.2. Uloga roditeljskih sukoba na rješavanje sukoba u adolescentskoj romantičnoj vezi

Roditeljski odnos je, kao što je već navedeno, prvi bliski odnos s kojim dijete dolazi u dodir te iz takvog odnosa u svojoj primarnoj obitelji uči obrasce, ponašanja i uloge te stječe iskustva (Hawkley, 2014.). Drugim riječima, u primarnoj obitelji usvajaju se obrasci ponašanja i međusobnih interakcija zbog čega se odnos majke i oca smatra temeljem obiteljskog sustava koji u velikoj mjeri utječe na sve ostale aspekte funkcioniranja adolescenta (Goldberg i Carlson, 2014.).

Istraživanja pokazuju kako su roditelji modeli koje djeca promatraju i od kojih uče metode rješavanja sukoba. Negativni, ali i pozitivni načini rješavanja sukoba roditelja utječu na to da dijete stekne jednake načine rješavanja sukoba u svojim adolescentskim vezama. Negativna ponašanja promatrana u istraživanjima podrazumijevaju povlačenje u sebe, verbalnu agresiju te negativnost u partnerskom odnosu, dok se pozitivnima smatraju konstruktivno rješavanje problema i kohezije među partnerima. Negativna su ponašanja roditelja bila povezana s verbalnom agresijom očeva i majki, negativnošću, kao i s povlačenjem očeva. Međutim, kohezija roditelja bila je povezana s boljim rješavanjem problema adolescenata i jačom kohezijom u partnerskoj vezi. Prema navedenom, obrasci rješavanja sukoba roditelja od iznimne su važnosti za rješavanje sukoba njihove djece u adolescentskim romantičnim vezama (Darling i sur, 2008.).

U svim sukobima, pa tako i u partnerskim, postoje dvije uloge – žrtva i progonitelj. Istraživanja pokazuju kako progonitelj, ali i žrtva mogu biti pripadnici oba spola. Međutim, u većini slučajeva progonitelji su muškarci. U ulozi progonitelja imaju potrebu stvoriti kontrolu i moć nad žrtvom te je pritom stavljaju u podređeni položaj (Nikolić-Ristanović i Kovačević-Lepojčević, 2007.). Uloga progonitelja temelji se na održavanju moći i kontrole nad žrtvom te progonitelj koristi različite načine kako bi tu kontrolu ostvario, provodio i zadržao što duže nad žrtvom. Progonitelji obično dolaze iz obitelji u kojima je postojala prisutnost nasilja. Prema tome, takav su model ponašanja u partnerskoj vezi mogli naučiti iz primarne obitelji, odnosno od roditelja (Buzawa i Buzawa, 1996., Nikolić-Ristanović i Kovačević-Lepojčević, 2007.).

S obzirom na navedeno, uloga roditeljskih odnosa i načina rješavanja sukoba je vrlo važna u stvaranju i održavanju romantičnih adolescentskih veza. Ukoliko je veza među roditeljima jaka, stabilna i kvalitetna, adolescent će upravo takve obrasce naučiti i konzumirati u vlastitoj romantičnoj vezi, no ukoliko je roditeljski odnos slab, pun sukoba ili ne postoji, adolescent će imati teškoće sa stvaranjem muško-ženskih odnosa, odnosno za njega će biti otežano stvarati romantične partnerske odnose i rješavati sukobe u njima (Darling i sur., 2008.).

7. Prekidanje adolescentskih romantičnih veza

Kao što je ranije u ovom radu navedeno, adolescentske veze su obično kratkog trajanja (Berk, 2015.). Iako je romantična veza adolescenata trajala jedno kraće razdoblje, prekid je u toj dobi izuzetno bolan. Takva bol može nerijetko dovesti do počinjenja suicida u adolescentskoj populaciji (Živković 2015.).

Smatra se da postoji pet strategija prekidanja romantičnih veza. Prva strategija naziva se pozitivan ton. Partner koji je nezadovoljan u vezi počinje govoriti partneru kako ga voli, kako mu je stalo do njega, kako je vrlo dobar, brižan, pažljiv, pametan, ali... Na taj način osvrtnjem na partnerove pozitivne osobine nastoji doći do izražavanja vlastitog nezadovoljstva te to učiniti u jednom pozitivnom tonu. Druga strategija se naziva verbalno udaljavanje kojom se partneru vrlo pažljivo daje do znanja da onaj drugi više nije zaljubljen i zadovoljan u romantičnom odnosu. Ponašajno udaljavanje je naziv za treću strategiju, a karakterizira je izbjegavanje susreta nezadovoljnog partnera s onim drugim. Četvrta se strategija naziva negativno usmjeravanje. Pri takvoj je strategiji uobičajeno govorenje partneru da je možda došlo do prezasićenja u vezi te predlaganje da oboje krenu izlaziti s drugima. Posljednja strategija je takozvano opravdanje pri kojoj nezadovoljan partner govori drugom kako ne zadovoljava njegove potrebe (Živković, 2015.).

Prekidu često prednjači dijalektika odnosa, odnosno vještina prepoznavanja istine na način da se otkriju kontradikcije u partnerskom odnosu. Naime, na početku romantične veze, neka obilježja partnera mogu biti vrlo privlačna, a kasnije mogu biti prepreka u održavanju partnerske veze. Primjerice, adolescentica vrlo uzbuđeno

prepričava roditeljima o dečku koji muca te joj je njegovo mucanje jako privlačno i zanimljivo. Adolescentici iz primjera je zanimljiv dečko koji ima nešto drugačije od nje. To se naziva konceptom fatalne privlačnosti. Takva je situacija i u primjeru u kojem se adolescentica zaljubi u starijeg dečka. Godi joj njegova mudrost, zrelost, iskustvo i životni standard. To su samo neke od karakteristika dečka koje su joj u početku vrlo privlačne, ali s vremenom zreli i odrasli stavovi djevojci mogu biti vrlo zahtjevni i gušiti je zbog čega će se čuditi samoj sebi kako je odabrala upravo tog dečka koji joj je sada čudan i uopće joj se ne sviđa (Živković, 2015.). Adolescenti takve nedostatke i obilježja koja su im u početku bila privlačna prepoznaju sami nakon određenog vremena te intervencija roditelja, kao što je već ranije navedeno, nikako nije opcija.

Adolescenti oba spola podjednako prekidaju romantične veze, a nakon iniciranog prekida još neko vrijeme osjećaju nelagodu, tugu, krivnju, a imaju i tjelesne simptome poput glavobolje, trboblje, poremećaje sna, hranjenja itd (Živković, 2015.).

8. Zaključak

Adolescencija je razdoblje tranzicije iz djetinjstva u odraslu dob koje se smatra vrlo burnim razdobljem života pojedinca. Burno je jer se kod pojedinca događaju brojne promjene uzrokovane pubertetom, ali i iz razloga što slabe odnosi s roditeljima te oni postaju obilježeni čestim svađama i sukobima. Kako odnosi s roditeljima slabe, tako u adolescenciji jačaju odnosi s vršnjacima. U tom se razdoblju sve više ostvaruju muško-ženski odnosi te adolescenciju karakterizira i prvo zaljublivanje, svidanje te hodanje i stvaranje veza koje su uglavnom kratkog trajanja (Berk, 2015.).

Uloga roditelja u adolescentskim romantičnim vezama njihove djece je ključna od samog djetinjstva, a provlači se kroz stilove privrženosti, odgojne stilove, roditeljska obilježja poput zaposlenosti, odnose među roditeljima, te odnose roditelja s djetetom, odnosno adolescentom.

Vrlo je važna privrženost koja je razvijena u djetinjstvu. Ona određuje ponašanje i postupke adolescenta u romantičnim vezama te se stil privrženosti razvijen u djetinjstvu, primjenjuje i u partnerskom odnosu. Prema tome, ukoliko je adolescent u djetinjstvu razvio sigurnu privrženost, on će imati povjerenje u partnera, razvijat će intimnost, bit će zadovoljniji i sretniji u intimnom odnosu te će romantična veza trajati duže. Suprotno će biti kod adolescenta koji je u djetinjstvu razvio nesigurnu privrženost (Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.). Uz privrženost vežu se i unutarnji radni modeli pri čemu se smatra da odnos roditelj-dijete služi kao model za romantične odnose adolescenata (Phillips i sur., 2013., Armstrong, 2014.). Pretpostavlja se da će radni modeli usvojeni u djetinjstvu biti prisutni i u romantičnim vezama, međutim, istraživanja su pokazala da je moguća promjena unutarnjeg radnog modela. Primjerice, adolescent koji je u djetinjstvu razvio sigurnu privrženost, nalazi se u toksičnoj, nezadovoljavajućoj nekvalitetnoj vezi te stvara nesigurnu privrženost (Feeney, 1998., Feeney, 1999.).

Roditeljska obilježja također imaju ključnu ulogu u adolescentskoj romantičnoj vezi. Jedno takvo obilježje je zaposlenost roditelja. Iako se smatra da djeca nisu toliko privržena svojim roditeljima koji rade, s druge se strane smatra da je zaposlenost majke ključna jer uključuje i oca u odgoj djeteta. Takvim uključivanjem djeca u adolescentskoj dobi imaju razvijene socijalne vještine, manje rodno uvjetovanih stereotipa te lakše stvaraju romantične veze (Hoffman, 2000., Berk, 2015.). Međutim, važni su i odnosi među roditeljima. Njihov je odnos prvi bliski odnos koji dijete promatra te iz njega uči i usvaja ponašanja koja primjenjuje u adolescentskoj romantičnoj vezi (Hawkley, 2014.). Između ostalog, na romantičnu adolescentsku vezu utječe i odgojni stil koji roditelji primjenjuju u odgoju djeteta. Od četiri odgojna stila koja postoje, autoritativni se smatra najboljim i najuspješnijim. Njega karakterizira visoka razina topline, ljubavi, podrške ali i nadzora što je ključno za smanjenje rizičnih ponašanja adolescenata (de Graaf i sur., 2011., Olajide, 2014.).

Iznimno je važan i sam odnos adolescenta i roditelja. U životnom razdoblju odnosi s vršnjacima su u prvom planu, kao i sukobi s roditeljima. Njihovi su odnosi obilježeni laganjem o konzumaciji sredstava ovisnosti, ali i romantičnim odnosima te seksualnim odnosima (Jansen i sur., 2004., Olajide, 2014.). Intervencija roditelja u romantične veze adolescenata ne prouzrokuje željeni ishod, odnosno prekid takve

veze, nego pojačava ljubav među adolescentima (Pennington, 2008.). Tijekom adolescencije, odnosi s majkom su bliži, nego odnosi s ocem (Petani, 2011.), iako je uloga oca iznimno važna, a posebice u odnosima s kćerkama gdje ima izniman utjecaj na kvalitetu i stabilnost kćerkine romantične veze (Secunda, 1992., Armstrong, 2014.). Roditeljska se uloga provlači i kroz stvaranje stavova i očekivanja o romantičnim vezama do kojeg dolazi kroz razgovor, diskusiju i promatranje uloga u kojima se roditelji nalaze (Petani, 2011.), ali i u rješavanju sukoba adolescenata u njihovim adolescentskim romantičnim vezama (Blažeka Kokorić i Gabrić, 2009.).

Budući da je roditeljska uloga prisutna i iznimno važna u adolescentskim romantičnim vezama, važno je da postoje programi koji bi od najranije dobi usmjeravali roditelje na kvalitetno roditeljstvo. Različite udruge provode programe za roditelje djece mlađe dobi gdje im se osigurava trening za razvoj roditeljskih vještina i sl. Međutim, još je važnije provođenje programa koji bi davali podršku roditeljima adolescenata. Takvih programa u Hrvatskoj nedostaje, a bili bi ključni u osposobljavanju roditelja da kvalitetno obavljaju svoju ulogu u adolescentskim romantičnim vezama njihove djece. Ono što je korisno, a postoji, jesu različite publikacije lako dostupne na internetskim stranicama, poput „Trebamo li brinuti?“ – priručnika o adolescentima za roditelje i stručnjake, koji je korišten i u ovom radu.

9. Literatura:

1. Allen, J. P. i Land, D. (1999). Attachment in adolescence. *Handbook of Attachment: theory, research and clinical applications* (319-335). New York: The Guilford Press.
2. Allen, J. P., McElhaney, K. B., Land, D. J., Kuperminc, G. P., Moore, C. W., O'Beirne-Kelly, H., & Kilmer, S. L. (2003). A secure base in adolescence: Markers of attachment security in the mother-adolescent relationship. *Child development, 74*(1), 292-307.
3. Anderson, S. F., Salk, R. H., & Hyde, J. S. (2015). Stress in romantic relationships and adolescent depressive symptoms: Influence of parental support. *Journal of Family Psychology, 29*(3), 339.
4. Armstrong, C. (2014). *Closeness with fathers and fear of intimacy among college women* (Doctoral dissertation, Middle Tennessee State University).
5. Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
6. Blažeka Kokorić, S. (2006). Uloga roditeljske skrbi u formiranju stilova privrženosti djece u djetinjstvu i odrasloj dobi. *Dijete i društvo, 8*(1), 65-84.
7. Blažeka Kokorić, S., & Gabrić, M. (2009). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis socijalnog rada, 16*(3), 551-572.
8. Branje, S. J., Hale, W. W., Frijns, T., & Meeus, W. H. (2010). Longitudinal associations between perceived parent-child relationship quality and depressive symptoms in adolescence. *Journal of abnormal child psychology, 38*(6), 751-763.
9. Cartwright, C. (2005). Young adults' perceptions of the impact of parental divorce: You want to know how it affected me. *Journal of Divorce and Remarriage, 44*(3), 125-143.
10. Collins WA. (2003). More than myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence. *J Res Adolescence, 13*(1):1-24.

11. Darling, N., Cohan, C. L., Burns, A., & Thompson, L. (2008). Within-family conflict behaviors as predictors of conflict in adolescent romantic relations. *Journal of adolescence*, 31(6), 671-690.
12. Delač, I. (2007). Stavovi srednjoškolaca prema braku i razvodu s obzirom na cjelovitost obitelji i kvalitetu odnosa među roditeljima. *Zagreb: Sveučilište u Zagrebu (diplomski rad)* <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/566/1/IvanaDelac.pdf> (20.7. 2020.).
13. Dodaj, A., Sesar, K., & Šimić, N. (2017). Nasilje u mladenačkim vezama: teorijski pristupi. *Socijalna psihijatrija*, 45(2), 95-104.
14. Einav, M. (2014). Perceptions about parents' relationship and parenting quality, attachment styles, and young adults' intimate expectations: A cluster analytic approach. *The Journal of psychology*, 148(4), 413-434.
15. Feeney, J. A. (1999). Adult romantic attachment and couple relationships.
16. Feeney, J. A., & Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of personality and Social Psychology*, 58(2), 281.
17. Furman, W., (2002). The emerging field of adolescent romantic relationships. Department of Psychology, University of Denver, Denver, Colorado, 5(11), 177-180.
18. Goldberg, J. S., & Carlson, M. J. (2014). Parents' relationship quality and children's behavior in stable married and cohabiting families. *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 762-777.
19. Hawkley, J. N. (2014). *Romantic Relational Aggression in Parents and Adolescent Child Outcomes*. Brigham Young University.
20. Nikolić-Ristanović, V., & Kovačević-Lepojević, M. (2007). Proganjanje: pojam, karakteristike i društveni odgovori. *Temida*, 3-12.
21. Obradović, J., & Čudina-Obradović, M. (2000). Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje. *Revija za socijalnu politiku*, 7(2), 131-145.

22. Olajide, O. T. (2014). *Parental Factors in Adolescence as Predictors of Sexual Behavior Among Hispanic/Latino Emerging Adults* (Doctoral dissertation, California State University, Northridge).
23. Pennington, D. C. (2008). *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko : Naklada Slap.
24. Pernar, M. (2010). Ljubav i intimnost. *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, 46(3), 234-241.
25. Petani, R. (2011). Roditeljsko ponašanje i stavovi adolescenata prema nekim aspektima. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 60(2.), 211-225.
26. Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (2010). *Trebamo li brinuti?* Posjećeno 17.03.2022. na mrežnoj stranici Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba: <https://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/trebamo-li-brinuti/>
27. Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (2012). *Odgojni stilovi roditeljstva*. Posjećeno 11.04.2022. na mrežnoj stranici Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba: <https://www.poliklinika-djeca.hr/za-roditelje/izazoviroditeljstva/odgojni-stilovi-roditeljstva/>
28. Rudan, V. (2004). Normalni adolescentni razvoj. *Medix*, 10(52), 36-39.
29. Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2014). Attachment bonds in romantic relationships.
30. Sheeber, L. B., Davis, B., Leve, C., Hops, H., & Tildesley, E. (2007). Adolescents' relationships with their mothers and fathers: associations with depressive disorder and subdiagnostic symptomatology. *Journal of abnormal psychology*, 116(1), 144.
31. Shorey, H. (2015). *Fear of intimacy and closeness in relationships*. Posjećeno 11.03.2022. na mrežnoj stranici Psychology Today:

<https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-freedom-change/201504/fear-intimacy-and-closeness-in-relationships>

32. Simpson, J. A., & Belsky, J. (2008). Attachment theory within a modern evolutionary framework.
33. Sočo, M., & Keresteš, G. (2011). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: povezanosts objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20(3 (113)), 647-669.
34. Vasta, R., Haith, M. M., & Miller, S. A. (2005). Dječja psihologija: moderna znanost, Naklada Slap.
35. Živković, I. (2015). *Temeljni koncepti socijalne psihologije*. Zaprešić : Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić